

Om Kvægavl i Skaane.

Rejseberetning til det kgl. Landhusholdningselskab
af Dyrslæge P. Jessen.

Iffjor modtog jeg fra det kgl. Landhusholdningselskab en Understøttelse til at foretage nogle mindre Rejser dels i Sønder- og Nørre-Jylland og dels i Skaane. Disse Rejser har jeg foretaget saaledes: 3 April Maaned berejstes Vestkysten og Slesvig, dernæst besøgte jeg i Slutningen af August og Begyndelsen af September Etatsraad Tesdorpf's Gaarde paa Falster, hvorpaa jeg i den øvrige Del af sidstnævnte Maaned berejste Skaane, og endelig har jeg i December Maaned opholdt mig navnlig paa Mors, i Thy og i Egne Syd for Randersfjord. Hensigten med disse Rejser var at gjøre mig bekendt med Kvæget og Kvægholdet i de nævnte Egne, hvilket jeg dengang mente særlicg at kunne drage Nytte af for min daværende Stilling som Lærer i Husdyrbrug ved Landbostolen ved Lyngby.

Da Kvægholdet i de nævnte Egne i de senere Aar har været undersøgt og beskrevet flere Gange samt navnlig for Jyllands Vedkommende hyppig været Gjenstand for Diskussionen i landøkonomiske Møder, har Udbyttet af mine Rejser selvfølgelig for en stor Del bestaaet deri, at jeg paa Stedet med egne Øjne har seet og modtaget Indtryk af, hvad der allerede forud var bekendt fra den landøkonomiske Litteratur.

Men skjøndt jeg vel veed at vurdere Betydningen heraf og alene af Hensyn til mit Udbytte i denne Retning maa være det kgl. Landhusholdningselskab meget takskyldig for den givne Rejseunderstøttelse, saa ligger det dog paa den anden Side i Sagens Natur, at dette, om jeg saa maa sige, mere personlige Udbytte saavidt muligt maa søges forbigaaet i en Rejseberetning, der er bestemt for Offentligheden. At jeg endvidere foreløbig indskrænker min Beretning til kun at omfatte Rejsen i Skaane, maa jeg bede undskyldt med den Grund, at min Tid ikke har strakt til at naa videre. — Foruden at udtale min Tak for den beredvillige Imødekommen, jeg overalt har mødt, føler jeg det særlig som min Pligt at erkjende min Takskyldighed til Hr. Professor Nathorst for hans velvillige Rekommandation.

Skjøndt Skaane i mange Henseender minder om sjællandske Forhold, saa vil en dansk Rejsende dog møde meget, der er mer eller mindre fremmed for ham, og navnlig træder dette, fra de hjemlige Tilstande Afvigende, oftest og stærkest frem, jo mere Opmærksomheden rettes i en enkelt Retning. Dette gjælder vist ikke mindst Husdyrbruget, som vel i Almindelighed har mange Lighedspunkter med Husdyrbruget paa Verne og tildels i Inland, men som ikke desto mindre frembyder mange Særegenheder med Hensyn til den Udvikling, det har gennemgaaet, det Standpunkt, det for Tiden indtager, samt den Maade, hvorpaa det er indrettet i mange Enkeltheder.

Som en saadan Særegenhed skal jeg her strax fremhæve den store Udbredelse af udenlandske Kvægracer, hvortil der tillige maa føjes, at uagtet der er blevet krydsset og krydses endnu i langt større Omfang, end Tilfældet er herhjemme, saa træffer man dog mange staauske Landmænd, som have et aabent Øje for Betydningen af veludviklede og sikre Kvægstammer. Dernæst træffer man paa Bøndergaardene kun

sjældent enten ældre Stammer eller rene Racer; her er Kvæget i Reglen en broget Blanding af de forskjellige Racer, som Herregaardene have indført. I Forbindelse hermed staaer ogsaa, at de større Besætninger — Herregaardskvæget — gennemgaaende ere langt mere udviklede end Besætningerne paa Bøndergaardene. Disse to Forhold, den udstrakte Brug af fremmede Racer og det ulige Standpunkt, de store og smaa Besætninger indtage i Forhold til hinanden, træde saaledes i Forgrunden, at de give det skaanske — og sandsynligvis hele det svenske — Kvæghold et særegent Præg.

Men i samme Grad, som Forholdene saaledes i det Enkelte som i det Hele afvige fra, hvad man i Hjemmet er vant til at anse som nødvendigt og rigtigt, paatrænger det sig ogsaa at eftersøge Aarsagen til disse Afvigelser. Man bliver mindet om at holde sig for Dje den bekjendte Regel: „ikke dømme, men forstaa“, eller dog idetmindste om, at det sidste maa gaa forud for det første. Men da enhver ejendommelig Fremtoning i Husdyrbruget i Reglen staaer i Forbindelse med en tilsvarende Særegenhed ved Landbruget i det Hele, hvilken atter er Resultatet af en tilbagelagt Udvikling, saa følger heraf, at den egentlige Forstaaelse af et forhaandenværende Stadium kun fuldstændig erhverves ved at betragte det i Sammenhæng med Fortiden. En saadan udførlig Undersøgelse har jeg imidlertid ikke turdet eller kunnet indlade mig paa, men jeg antager dog, at en kort Fremstilling af enkelte Træk fra tidligere Tilstande i Sverrig og Skaane samt af nogle af de Foranstaltninger, der dels fra offentlig, dels fra privat Side ere trufne til Kvægavlens Fremme, maaske nok kunde bidrage noget til en Forstaaelse af de særlige Forhold.

At dømme efter det Standpunkt, som Kvægavlen indtog i Sverrig og særlig i Skaane i Midten af den forløbne Del af dette Aarhundrede, synes det, som om det svenske Agerbrug har haft en nok saa haard Kamp at gennemgaa som det danske for at arbejde sig ud af Fortidens Tryk. Om Aarsagen hertil ærlig er at søge enten i en mere fortrængt Stilling i tidligere

Tid, eller i de mindre gunstige Naturbetingelser, eller hvilke andre Forhold, tør jeg ikke afgjøre. Rimeligvis have flere saadanne Faktorer været samvirkende hertil. Smidlertid maa der dog her tages det Forbehold, at man ikke ligefrem til enhver Tid i Udviklingsgangen tør bedømme hele Landbruget efter Husdyrbrugets Tilstand. Thi under fortrykte Forhold vil det sidste nemlig, paa Grund af at det ligger mere lige for Haanden at dække de faa nødvendige Udgifter til Driften og Livsopholdet ved Dyrkning og Salg af Korn, i Reglen indtage en forholdsvis mere tilbagetrængt Stilling end Tilfældet er, naar Landbruget er mere fremskredet. Men at enten den mindre Landbrugers Raar for en 30—50 Aar tilbage have været temmelig fortrykte, eller at Agerbruget har udviklet sig i en for Kvægholdet farlig uheldig Retning, det nødes man til at antage efter de Skildringer, som høves fra den Tid om Kvægavlens Tilstand ikke alene i Sverrig i det Hele, men selv i Sverrigs frugtbareste Landsdel Skaane.

Som ret karakteristisk i denne Henseende skal jeg først anføre en Sammenligning fra 1839*) imellem Tallet af Husdyr i Malmøhus Læn og Holsten, hvilke Landsdele paa den Tid vare omtrent lige stærkt befolkede. Paa 100 Indbyggere fandtes der nemlig af

	Heste	Stude og Køer	Faar	Svin
i Malmøhus Læn . .	20	26	24	22
i Holsten	17	73	62	28

Dette ringe Tal af Stude og Køer bliver end yderligere paafaldende ved den Tilføjning, at der i Malmøhus Læn fandtes 22 Stude mod 32 Køer. Og lægges Tallet af Stude, hvilke ventelig brugtes til Trækarbejde, til Tallet af Heste, faa seer man, at der paa hver 100 Indbyggere i Malmøhus Læn holdtes omtrent 30 Trædyr, men kun 16 Køer og 62 Stykker af Køer, Faar og Svin tilsammen, medens der i

*) Efter A. Noring's „Quartalsskrift f Landbrug og Husdyr-Støtjel“
— Lund 1839.

Holsten holdtes 17 Heste og ialt 163 Stkr. af Køer, Faar og Svin. Der tilføjes sammesteds, at medens Skaane i ældre Tid var bekjendt for sine Stude, som førtes i stor Mængde til Stockholm, saa var det nu kommet saa vidt, at de skaanske Kjøbstæder end ikke udførte en eneste, med Undtagelse af at der somme Aar kjøbtes af danske Slagtere nogle magre Dyr. — Endnu 1856 kan det siges*): „Det er bekjendt, at den mindre Jordbruger holder meget saa Fækreurer, og selv den større Jordbruger blandt Almuen beregner sjældent nogen kontant Indtægt af Stalden, idet al Mælken konsumeres i Husholdningen, og kun sjældent tilvirkes der Ost eller Smør til Salg.“ Og ligeledes udtaler Lænsbøvdningen i en Oversigt, han gav over Landbrugets Tilstand ved det almindelige skaanske Landbrugsmøde 1856, at Kvægavlens staaer paa et meget lavt Trin; „paa de større Ejendomme laves der vel Smør og Ost af ganske god Bestaaffenhed, men ikke saa paa Bøndergaardene; selv den formuende Bonde, som holder flere Stadsheste, har mange Steder kun 2 à 3 Køer, hvis Produkter bruges i Huset.“ — De væsentligste Aarsager hertil søges sædvanlig i en for vidt dreven Sædavl, en forsømt Pleje af Engene samt i Kartoffelbrændevinsbrændingen**), hvilke Forhold virke skadelig for Kvægavlens, dels ved at Dyrkningen af Kreaturfoder forsømmes, og dels ved at Interessesen ledes bort fra Kreaturholder.

Det almindeligste Sædskifte paa Bøndergaardene i Skaanes bedre Trakter var for en tyve Aar siden et 7 à 8 Marks, nemlig: 1 Mark med Brak, 1 med Rug, 2 med Byg, 1 med Urter og Kartoffler, 1 med Havre og 1 med Kløver. Kløveren saaes i Rugen eller i første Bygafgrøde; efter Kløver tages i Reglen 2r. Byg; en Del af Brakken dyrkes dog ofte tillige med Kløver eller Grønfoeder. — Som Følge af et saadant

*) J. C. N. Wulff's „Tidning f. Landhushållning“ — Lund.

**) 1856 var der i Skaane ikke mindre end 32 større og 132 mindre Brænderier.

Sædstifte maa Kvægholdet, naar der ikke habes større Engstrækninger ved Siden af, nødvendigvis være ringe, medens Dyrkingen af de mange Marker med Baarkorn kræver mange Heste og Stude. — Paa Herregaardene har man derimod alt længe dyrket Hvede og tildels Raps i større Udstrækning samt havt mindst 2 Marker med Græs. Men om ogsaa Græsudlæget endnu ofte er noget ringe paa Bøndergaardene, medens Baarkornet til Gjengæld indrømmes en stor Plads, saa er dog saare meget forandret i det mindre Agerbrug. Hvad der endnu staaer tilbage at gjøre venter navnlig paa den fornødne Driftskapital, medens Vysten til Forbedringer og Fremgang spores overalt. Derom vidner de store Arealer, som aarlig „odlas“, den velbehandlede Jord, de forbedrede Redskaber og de velindrettede Avlsbygninger, som man træffer overalt i Skaanes bedre Egne. Og mangen Bondegaardsbefætning søger nu i Produktivitet at naa det Herregaardskvæg, hvorfra den enten først er udgaaet, eller som den har taget til Mønster.

At det svenske Agerbrug i flere Retninger har taget et ikke ringe Opsving, viser ogsaa de sidste Aars Overskudsudførsel, som jeg skal anføre nedenfor til Sammenligning med Udførselen i Tidsrummet 1865—69. Navnlig vil man se en betydelig Stigning i Udførselen af Kreaturer, dog især af Faar og Svin. Før 1865 havde Sverrig saaledes ingen gennemsnitlig Overskudsudførsel af Hornkvæg, Faar og Svin. I Tidsrummet 1860—64 indførtes gennemsnitlig 9,150 Tdr. Smør om Aaret mere, end der udførtes. Smørrets Overskudsudførsel bliver positiv med Aaret 1870. Den største Del af det importerede Smør var og er imidlertid fint og saaledes af en ringere Kvalitet. Tillige antyder Udførselen af Hvede og Byg ogsaa nogen om end mere tilbageholdt Fremgang i Sædavlens. Havren spiller derimod endnu en overvejende Rolle. Imidlertid er man berettiget til at slutte, at Fremgangen er forholdsvis større i Skaane end i det øvrige Sverrig; for Smørrets Bedkommende er det saaledes navnlig det nordlige Sverrig, som importerer.

Overskudsudførel:

	1865—69:	1870:	1871:	1872:
Hvede, Tdr. . .	÷ 144,600*)	+ 54,200	+ 85,300	+ 53,900
Rug " . .	÷ 735,500	÷ 88,300	+ 12,100	÷ 366,900
Bjg " . .	+ 173,600	+ 447,800	+ 470,000	+ 397,200
Hadre " . .	+ 2,154,800	+ 3,817,800	+ 3,849,500	+ 3,241,100
Hvedemel, Entr.	—	÷ 168,900	÷ 70,400	÷ 183,700
Rugmel " . .	—	÷ 446,300	÷ 226,700	÷ 375,600
Heste, Str. . .	+ 970	÷ 596	÷ 835	+ 1,640
Hornkvæg " . .	+ 13,800	+ 12,900	+ 14,100	+ 16,800
Faar " . .	+ 8,100	+ 8,500	+ 16,800	+ 17,700
Svin " . .	+ 980	+ 16,000	+ 8,900	+ 22,100
Flæsk, Entr. . .	÷ 13,600	÷ 24,700	÷ 66,600	÷ 104,300
Kjøb " . .	÷ 5,200	÷ 9,200	÷ 9,200	÷ 9,600
Smør, Tdr. . .	÷ 3,116	+ 2,890	+ 8,440	+ 8,700
Dst, Entr. . . .	÷ 6,000	÷ 2,600	+ 68	÷ 3,850
Uld " . . .	÷ 25,300	÷ 31,700	+ 33,100	÷ 28,000

Medens det mindre Agerbrug saaledes under sin Udvikling antager en for Kvægavlen uheldig Retning, hvoraf det endnu ikke har forvundet Følgerne, saa holde Herregaardene derimod mere Ligevægt mellem de to Sider af Produktionen. Dette er allerede kjendeligt i forrige Aarhundrede, og lige saa langt tilbage kan man derfor ogsaa følge den Forstjæl mellem den større og mindre Bedrift, som Nutidens Agerbrug stræber efter at udjævne. Gjennem en Række af Indgreb, som Forbud mod al Handel med Produkter paa Landet m. m., hvilket endogsaa fornædes 1862, havde Staten søgt at ophjælpe Kjøbstædernes Handel, men rigtignok til Skade for Landbruget og især det mindre, da Udelen beholdt sine Rettigheder ubestaaene. Tilbels som Følge heraf have Herregaardene kunnet grundlægge og fortsætte den nyere Udvikling med et større Fond af saavel materielle som intellektuelle Midler, og heri maa da vistnok navnlig Aarsagen til deres senere afgjorte Overlegenhed søges.

Allerede i forrige Aarhundrede begynder Udførelsen til Sverrig af udenlandske Kvæg- og Faareracer. 1727 indførte

*) Udførelsen af Hvede- og Rugmel for 1865—69 er regnet sammen med den uformalede Sæd.

Jonas Alstrøm Merinosfaaret, og der angives*), at han ogsaa indforstrev fremmed Kvæg, samt at mange Herregaarde erhvervede sig Afkom heraf, saa at denne Indførsel betegnes som den første Begyndelse til den senere saakaldte Herregaardsrace. Om Kvæget paa Herregaardene dengang har været saa forsømt, at det ikke længere kunde tilfredsstille de Fordringer, man stillede til det, kan jeg ikke afgjøre. Derimod er det vist nok, at selv om Landracen ikke havde været forsømt tidligere, saa maatte den nu blive det, efterhaanden som de større Gaarde kastede sig over Avlen med det fremmede Kvæg og overlod Landracen til den lidet formaaende Bondestand. Og at Herregaardsbesætningerne saaledes efterhaanden fondrede sig fra det hjemlige Kvæg, det har jo som bekjendt faaet sit Udtryk deri, at det førstnævnte betegnes med et eget Navn, idet Navnet „Herregaardsrace“ ikke angiver en Race i dette Ords egentlige Betydning, men kun det større og bedre Kvæg paa Herregaardene.

Paa Spørgsmaal om, hvilket Kvæg der oprindeligt har været anvendt til Krydsning, faaer man som oftest angivet den hollandske Race. Og at dømme efter den Udbredelse, som dette Kvæg har i Staane, maa der ogsaa være blevet indført meget heraf. Men medens det endnu holdes rent paa flere Gaarde og der er kjendeligt i Form og Farve, er der ogsaa andre Besætninger, som føre deres Oprindelse tilbage til denne Race, naaget Farven afviger ganske derfra. Her maa der da enten have været anvendt andre Racer til Krydsning, eller ogsaa har det indførte Kvæg i Tidens Løb forandret sig fuldstændig efter de stedlige Forhold. Ved Siden af den hollandske Race har Korthornet og maaste tillige Yorkshirskvæget ogsaa været benyttet til de ældre Krydsninger. For flere Besætningers Vedkommende er Korthornets Anvendelse endog

*) I en Afhandling om Forbedring af Landets Husdyr af H. Rathorst i C. R. Wulff's „Tidn. f. Landth.“ — Lund 1859.

notorist *). En af de Besætninger, jeg saa, syntes at have noget af Northornets særegne Form af Krydset, uagtet der ikke var krydset dermed i dette Aarhundrede. Forøvrigt var denne Besætning helt igjennem præget som temmelig fine Malkedyr. Foruden det hollandske og engelske Kvæg er der ogsaa blevet anvendt flere andre Kvægracer, saaledes Tyrolerkvæg**), medens Ayrshirekvæget næppe er indført i ret stor Mængde før senere hen i Tiden.

Det synes imidlertid, som om Indførselen efter det stærke Opsving, den tog i forrige Aarhundrede og Begyndelsen af dette, derpaa igjen er søgnet hen, indtil den atter begynder efter en temmelig stor Maalestof i Trediverne og atter navnlig i Aarene 1846—47. I dette lange Mellemrum er da det fremmede Kvæg enten blevet simpelthen akklimatiseret med Beholdelsen af den oprindelige Form — og det er vel kun Tilfældet med enkelte Besætninger af hollandsk Race —, eller det har efterhaanden ændret sig saaledes i Form og Præg, at det nu ikke er muligt at henføre det til nogen bestemt Race, det er blevet til en „Herregaardsrace“. Som sagt tager Indførselen af fremmed Kvæg atter et stærkt Opsving i Trediverne og Fyrreerne, og fra det sidstnævnte Aaar begynder navnlig Indførselen af Ayrshirekvæg f. Ex. til Skarhult og til Statens Stamhjørde. 1835 blev der kjøbt ikke mindre end 8 Tyre og 20 Køer hovedsagelig af Yorkshires- og Durhamrace til forskellige Gaarde i Skaane, og 1840 nævnes der 12 Herregaarde, hvorpaa der foruden paa en Del ubenævnte andre

*) Der berettes t. Ex., at Kommerceraad Suel omtrent ved Aaret 1790 indførte en „engelsk Tyr“ til sin Ejendom ved Malm, og at der af den solgtes Tyrefalve til flere Ejendomme i Skaane.

**) I Rorings Qvartalskr. f. Landth. 1836 anføres der, at Stutmester Nielsen købte en Ko af saakaldet „spansk“ Race fra Wrams Gunnarstorp i Skaane til Faurholm ved Hillerød, og af Tyrolerkvæg skulde der findes en „ganske vacker Halvrace“ paa Arelvold og Gustafslund i Skaane. Senere hen, 1835, solgtes der en Tyrolertyr fra Faurholm til Trolleberge ved Lund.

Gaarde fandtes Korthornskvæg i større eller mindre Udstrækning. De mange værdifulde Dyr, som saaledes bleve opstaldede overalt, maatte naturligvis give en stærk Opfordring til Landmanden til en bedre Pleje og en fornuftigere Benyttelse af Produkterne. Og der spores derfor ogsaa paa denne Tid en temmelig livlig Bevægelse paa Kvægavlens Omraade, en Bevægelse, som sikkert har bidraget meget til at grunde den nuværende Kvægavl i Landet, men som ganske vist ogsaa kunde have ført til større Resultater, hvis man ikke, som Forholdene dengang vare, havde savnet et af de vigtigste Hjælpemidler til en sikker Udvikling, nemlig det nøjagtige Regnskab. Men ved at de fremmede Racer nemlig idelig og altid anbefales som det eneste Middel til en Forbedring, ledes Opmærksomheden naturlig bort fra en omhyggelig Prøvelse af det, man har i Haanden. Ved at følge Bevægelsen fra den Tid i Sverrig, faaer man derfor ogsaa et stærkt Indtryk af, hvor usikker, ubestemt og endeløs den Uvl er, som alene baseres paa Indkjøb af fremmede Dyr, uden at man bedømmer det Indkjøbte ved andet end det blotte Skjøn og saa forøvrigt stoler paa Racenavnet og paa de udenlandske Dyrs Ufejlbarehed. Det usikre og endeløse ved en saadan Krydsningsavl viser sig ogsaa deri, at Indavlen stadig fremhæves som en meget mislig Sag, der efter kort Tid viser sine uheldige Følger hos Afkommet, hvorfor det ogsaa stadig og stærkt anbefales at indføre friskt Blod.

1846—47 træder Staten da ogsaa til for at efterkomme Trangen til ædle Tillægsdyr, idet der bevilliges 105,000 Kr. til Oprettelse af Stamhollænderier for hele Riget, hvilken Virkemaade endnu bliver fortsat i Sverrig. For den første Bevilling købtes 160 Køer og 16 Tyre, nemlig af Ayrshire-race 80 Køer og 8 Tyre, Pembroke-race*) 40 Køer og 4 Tyre, Voigtlanderrace 20 Køer og 2 Tyre samt af Akgauerrace 20 Køer og 2 Tyre. Af Korthorn købtes derimod ingen, da de vare for dyre. Disse Hjorde agtede man siden at forøge

*) Pembroke-racen stammer fra det sydlige Wales.

dels ved Indkjøb og dels ved eget Tillæg, indtil hvert Læn i Riget kunde faa sine. Men Indkjøbet hindredes imidlertid en Tid ved Forbud mod Indførsel paa Grund af Lungesygge, og Avlen blev længe ikke saa talrig som ventet, da der var stor Dødelighed mellem Kalvene. Af Frygt for Indavlens Følger indførte Stamhollænderiet igjen 1860 13 Ayrshire- og 2 Korthornstyre, af hvilke sidste den ene endog blev benyttet i en Ayrshirestamme*). Indtil 1850 havde Stamhjorden spredt 500 adle Dyr ud i Landet. 1866 havde Staten i alt 11 Stamhjorde af Ayrshirekvæg samt 1 af Voigtländer- og 1 af Korthornsrace; den sidste var og er endnu opstillet paa Alnarp og er nu den eneste offentlige Stamhjord i Malmøhus Læn, medens der dog tidligere ogsaa har været en Hjord af Ayrshirekvæg i Lænet.

Den Ko, som nu holdes paa Herregaardene, er, bortset fra Raceforskjellen, i Farve og Præg som oftest endel forskjellig fra, hvad man herhjemme er vant til at anse som Type for Mælkekvæget. Medens man nemlig hos os — at sige hvor man arbejder mere planmæssig med Mejeribefætningen — søger Mælkeevnen udviklet først og fremmest og med Hensyn til Kropudvikling kun søger at beholde den stærke Form og det sunde Præg, idet man seer bort fra den egentlige Kjødudvikling, saa tager den staaenst Landmand derimod ofte ogsaa Hensyn til den sidste. Man møder der gennemgaaende

*) Som ret karakteristisk for den daværende Hollænderibestyrelses Anskuelse skal jeg anføre Følgende: i Östergötland indgav Lænets Landhusholdningselskab Ansøgning om, at Lænets Ayrshirestamme, som kun bestod af 8 Dyr, maatte slutes bort, „da man ansaa de øvrige 13 Køer af svensk Landrace, som hørte til Stamracen og alt længe havde vundet Tiltro, for mere sværende til de Kreaturer, som fandtes i Lænet, og man antog, at en Forædling af denne Race i sig selv maatte bringe Gavn for Lænet“. Styrelsen indvilliger vel heri — „men den kunde ingenlunde dele Selskabets Mening angaaende de Fordele, som skulde kunne tilflyde Lænet ved et Hollænderi bestaaende af i Lænet forud alment udbredte svenske Dyr.“

en mer eller mindre fremtrædende Bestræbelse efter at undgaa „Ensidigheden“ og derimod mer eller mindre at forene Kjød- og Mælkeproduktionen i et og samme Dyr. Dette viser sig ganske vist ikke lige stærkt i alle Besætninger. Medens enkelte Mænd have sat sig denne Forening som Maal, er der ogsaa andre, der arbejde mere med Mælkeproduktionen alene for Dje. I Diskussionen, saavel den offentlige som den private, staa disse to Anskuelser vel ogsaa ret kjendelig overfor hinanden, men Skilningen er dog i Almindelighed næppe saa skarp i den praktiske Gjennemførelse af Principerne. Selv de, der holde paa den rene Malketo, lægge med saa Undtagelser saa megen Bægt paa Kjødudviklingen, at de vistnok gaa videre i denne Henseende, end det blotte Hensyn til den stærke Form medfører. — Under disse Forhold var der derfor Grund til at have Opmærksomheden henvendt paa Omsætningen med Kreaturerne og at samle Oplysninger om, hvorledes Mælkeudbyttet stillede sig, samt om, hvorvidt et muligt mindre Mælkeudbytte blev opvejet ved Merindtagten af Udsætterkøerne. Saadanne Sagtagelser kunde da maasse benyttes ved andre Lejligheder og under Forhold, som kunde tillade en Sammenligning.

Mine Sagttagelser herom ere imidlertid ikke saa fuldstændige, som jeg kunde ønske, hvorfor jeg heller ikke her skal gjengive dem ved Talstørrelser. Hvad selve Omsætningen af Køerne angaaer, da traf jeg kun ganske enkelte Besætninger, hvor dette Forhold fremtraadte nogenlunde tydelig. De fleste Besætninger ere nemlig i en meget rasht Udvikling, og Tallet af Køer forsøges ofte temmelig bethdelig hvert Aar for efterhaanden at bringes op til en vis Styrke. Derved bliver Indstudet uforholdsmæssig stort, ligesom man ogsaa ofte holder Køer tilbage, som man maasse ellers vilde have udsat, og Opgivelserne angaaende Udbyttet afgive derfor ikke altid en sikker Maalestof for Besætningens Ydeevne. Men i de fleste af de Besætninger, hvor Mellemformen tilstræbtes, var Tallet af Udsætterkøer meget bethdeligt. De fleste Overløbere og

Kastere og saa godt som enhver Undermaaler i Mælkeudbytte bleve fedede eller solgte. I en af disse Besætninger havde der sidste Aar været 40 Overløbere af 170 Køer. Men da dette dog ansaaes for et tilfældigt Uheld, som ogsaa havde truffet flere af de gode Malkere, formentes det at ville have medført bethdeligt Tab at udsætte dem alle. En Del af Overløberne havde man derfor ogsaa beholdt for at prøve dem endnu et Aar, men mange af Udsætterne vare dog unge og kraftige Dyr og angaves tillige at være af god Slægt. Men selv i de Besætninger, hvor man udsatte stærkt, holdt man dog de gode Malkere tilbage, til de endogsaa ofte vare gamle, og uagtet de altsaa herved bleve mindre værdifulde til Salg og Fedning. Dette er en Kjendsgjerning, som man vist vil møde overalt, hvor der under almindelige Forhold drives Mejeri, selv om man ogsaa ved Siden af lægger Vægt paa Kjødproduktionen, og den fortjener derfor mere Opmærksomhed, end man oftest tillægger den. Thi netop deri, at man holder paa de gode Malkere saa længe som muligt, uagtet de, naar de blive ældre, Aar for Aar tabe bethdelig i Værdi i Handelen, deri ligger jo en Erkjendelse af, at Mælkeudbyttet alligevel ikke alene er det væsentlige, men at det endog kan betale sig at holde den gode Malkero med dette alene for Øje, og Forsvareren af Mellemformen bryder derved sit eget Princip. Paa den anden Side kan det vel ikke nægtes, at en saadan Aul af „Mellemformer“ kan frembringe Individier, der ere saa velskædede, at de baade kunne give et stort Udbytte samt blive ved dermed i flere Aar uden at slappes synderlig, men at disse rundelig udstyrede Naturer altid høre til det lille Mindretal, derom vidner jo netop den stærke Omsætning. Og skjøndt der af flere Mænd arbejdes paa at forene begge Produktionsretninger med en Ohygtighed, som man maa give sin fulde Anerkjendelse, saa troer jeg ikke, at det endnu i Skaane er lykkedes at danne en konstant Stamme af en saadan Mellemform. Det er ikke Stedet her at afhandle pro et contra i denne Sag, og

Spørgsmaalet afgjøres ogsaa bedst ved en Kappelstrid i den praktiske Gjennemførelse af de hinanden modsatte Principer. Bevistet maa da tilsidst fra hver Side føres ved nøjagtige Regnskaber. Men naar jeg har fremhævet en enkelt Side af Sagen, der laa mere lige for Haanden, saa har det været dels fordi det kunde bidrage til at karakterisere de staaanske Forhold, og dels ogsaa af Hensyn til de Bestræbelser, man møder herhjemme efter at vedligeholde Mellemformen i den jydsk Race, hvoraf Resultatet rigtignok hidtil kun har været det, at Kjød- og Mælkeproduktionen ere begge omtrent lige middelmådige.

Det blev fremhævet ovenfor, at den staaanske Landmand ved Siden af, at han i Reglen arbejder med udenlandske Racer, dog tillige erkjender Betydningen af rensede Stammer. Vel gives der dem, som jævnlig krydse deres Besætninger med Kvæg fra Udlandet, og saaledes havde flere Gaarde endnu sidste Aar erhvervet sig Kvier og Tjrekulve af Yorkshirerace, som vare indkjøbte paa Foranstaltning af det Offentlige. Men ved Siden deraf træffer man ikke saa Gaarde, hvor Avlen nu i en længere Aarrække er fortsat indenfor samme Race, — vel med et Indkjøb nu og da af samme Race fra Udlandet eller Nabogaarde, men dog hovedsagelig ved et nøje Udvalg af Gaardens eget Tillæg, — og hvor Hovedformaålet har været at danne en Stamme, som baade kunde give et godt Mælkeudbytte og arte sikkert. Og jeg troer, at man i høj Grad mistjender den staaanske Kvægavl, hvis man overseer Resultaterne af disse Bestræbelser; lad saa være, at Avlen paa enkelte Steder gaaer i en Retning, som man ikke kan tillægge en almen Betydning, eller som man i det mindste maa staa tvivlende overfor, indtil det er bevist, at Principet kan gennemføres og saa almindelig Anvendelse. Men Resultatet af, at ikke saa Mænd have arbejdet planmæssig og med Dygtighed og Udholdenhed for Dannelsen af Stammer, navnlig af Mælkekvæg, er ogsaa, at Staaene nu har forholdsvis mange sikre og fortrinlige Stammer, som

overalt have det bedste Ord, og hvis Anseelse endog for fleres Vedkommende strækker sig ud over Landets Grænser *).

Da Krydsning bruges saa hyppig i Skaane, er den selvfølgelig ogsaa hyppig Gjenstand for Samtalen mellem Landmændene. Men man faaer derigjennem ingenlunde Indtryk af, at der er en saadan slagen Landevej til Forbedring af Kvæget, som man ofte er tilbøjelig til at tro. Man kalder Krydsningen et Laan fra ædle Kacer, hvorved man styder en Gjenvej mod Maalet, og man troer, at denne Gjenvej kan befærdes af enhver, der fodrer sine Kreaturer godt. Det er jo ogsaa vist nok, at man ad denne Vej inden forholdsvis kort Tid kan forskaffe sig Dyr, der enten som Kjøddyr ere tidligere modne og give mere til Slagt eller vel endog staa ret højt som Malkekvæg. Men er Talen om at bruge disse til Tillæggsdyr, saa viser det sig ofte, at de Forhaabninger svigte, som man knyttede enten til den ædle Herkomst eller den gode Fodring. I de Besætninger derfor, hvor man ikke alene har holdt sig til Brugsdhret, men hvor Opgaven tillige har været at faa et godt Tillæggsdyr, der har man ogsaa havt Skjær og Gjenvordigheder nok at kæmpe med, forsaavidt man har søgt at naa Maalet ved en mer eller mindre gennemført Krydsning. I denne Henseende skal jeg anføre en Udtalelse af en i Skaane anerkjendt Opdrætter, Hr. Inspektør Holst paa Svenstorp. Han havde selv en Besætning af Ayrshirekøer, som han havde dannet dels ved Indkjøb fra Ayrshirestammen paa Skarhult og dels ved gennemført Krydsning af det stedlige Kvæg. Skjøndt Hr. Holst nu var naaet til at have et ret betydeligt Tal Køer, der artede godt, saa udtalte han dog, at havde han, da han grundlagde sin Stamme,

*) Det er kun med blandede Følleser, at man kan anstille en Sammenligning i dette fremhævede Punkt mellem skaanske og danske Forhold og særlig med Forholdene i Jylland, hvor Kvægholdet dog altid har havt Broderparten af Landmandens Interesser; thi hvor mange egentlige Opdrættere har vel den jydsk Malkekræce havt? og hvor findes der en prøvet Stamme af jydsk Kjødtkvæg?

fjendt Landracen saa godt, som han gjorde nu, saa havde han rimeligvis benyttet denne i Stedet for Ayrshirekvæget, og det saavel af Hensyn til de mange Skuffelser, som Krydsningen havde forboldet ham, som af Hensyn til, at han nu kunde have været mindst lige saa vidt med Landracen baade i Retning af Udbytte og Konstanthed.

I det Følgende skal jeg omtale nogle af de Besætninger, jeg saa, samt disses Fodring, Pleje, m. m., idet jeg ordner Besætningerne efter de Hovedracer, hvortil de høre. Da jeg ikke endnu har haft Lejlighed til at se de engelske og hollandske Racer i deres Hjemstavn, kan jeg selvfølgelig ikke anse mig berettiget til at fælde nogen Dom over det svenske Kvæg i Forhold til dets Stamracer i Udlandet. —

Ayrshireracen har meget stor Udbredelse i Skaane; jeg traf den saaledes ren paa en 5 à 6 Herregaarde og mer eller mindre blandet, dog ogsaa ren, paa adskillige Bøndergaarde. Det er et Kvæg af Middelsstørrelse, der med sin lyse rødbrogede Farve, trivelige Krop og fine Benbygning i det Hele taget gjør et meget tiltalende Indtryk. Det ansees for at levere en fed Mælk og at være nøjsomt. En skaansk Landmand mente f. Ex., at $\frac{3}{4}$ Kande „Ayrshiremælk“ var lige saa god som 1 Kande „hollandsk“, og paa let Bund med knapt Græs kunde Ayrshirekvæget holde sig, medens baade Korthornet og det hollandske Kvæg der vantrivedes; derimod mente man, at det ikke vilde trives paa sur Bund eller Strandjorder. Det udvikler sig vistnok langsomt og er næppe fuldvozent før med 6te Aar. Koen med første til tredje Kalv viser sig i Reglen paafaldende lille i Sammenligning med de ældre Køer, og der er vistnok i denne Henseende en større Forstjæl, end man t. Ex. almindelig finder mellem Anglerne. I en anden Henseende forekom det mig ogsaa at frembyde en Særegenhed, i det mindste i Sammenligning med Anglerne. Anglerkvien voxer nemlig, selv ved en regelmæssig Ernæring, i Reglen forholdsvis hurtig op næsten til sin fulde Højde, medens Legemsproportionerne samtidig forrykkes temmelig bethdelig, idet det navnlig

er Lemmerne, som stude op; den senere Udvikling indtil Væxtens Afslutning viser sig da i sin Helhed deri, at den udvoxne Ko har faaet bedre Forhold mellem Legemsdelene. Ayrshirekvæget synes derimod at holde mere Rigevægt mellem Proportionerne under hele Opvæxten, saa at den ganske unge Ko, selv om den er meget spinkel og lille, i Reglen viser et bedre Forhold mellem Stammens Dybde paa den ene og Venenes Højde samt Ryggens Længde paa den anden Side; den seer ud som en lille Ko. At imidlertid Opdræt og Fodringsmaade i mange Tilfælde kunne gjøre deres ændrende Indflydelse gjældende, er en Selvfølge. Allerede ovenfor er udhævet Ayrshirekvægets trivelige Krop og fine Venbygning. Med Hensyn til Finheden i Knofterne kan det dog næppe maale sig med de mindre Anglerflags, medens det derimod i Reglen er nok saa godt sluttet og proportioneret, ligesom det ogsaa gjennemgaaende har en større Tilbøjelighed til at danne Kjød. Spejlet syntes ikke lidet varierende; selv i ældre Besætninger traf jeg ikke nogen egentlig Ensartethed i Spejlenes Form og Størrelse. Iveret kunde være stort og smukt udviklet, men ofte var det ogsaa paafaldende lille hos Køer i fuld Malning. Patterne vare i Reglen korte og forholdsvis smaa. — I flere Besætninger bemærkedes det, at Hornene havde Tilbøjelighed til at vige stærkt udad og opad i skraa Retning med en ganske svag Bøjning fortil. Spidsen af Hornet kunde da vise fortil, men ogsaa være tilbagebøjet. Dette i Forbindelse med den noget brede Bænde, tilspidsede Næse og klare Øjne gav Dyrets Fysiognomi et særegent aarvaagent, ofte næsten vildt Præg. Forresten syntes det dog gjennemgaaende at have et roligt Temperament. Af denne Race skal jeg omtale to Besætninger, nemlig dem paa Skarhult og Svenstorp, navnlig fordi disse repræsenterer to noget forskellige Udviklingsretninger, uagtet den sidste fra først af er afledet fra den første.

Ayrshirestammen paa Skarhult er dannet af Ejeren Baron Schwin og holdes nu af Forpagteren Hr. Jacob æus. Den grundlagdes 1844 eller 1845 ved Indkjøb fra Skotland af

et betydeligt Tal Dyr, — efter en Opgivelse af 17 Køer og Kvier samt 3 Tyre. Efter den Tid er der saavidt vides ikke indført flere, med Undtagelse af at Hr. Jacobæus for en tre Aar siden erhvervede 2 Køer samt en Tyrekalb, som nu bruges til Bedækning. Denne Tyr var meget velbygget og velvoksen. Halsen var dog noget svær og Hovedet lidt langt i Underansigtet, Hornene noget tykke. Dens Spejl var mindre fremtrædende, men Huden var god. Den havde en sortrød Farve med kun enkelte hvide Pletter, og dens Afkom var ogsaa mindre broget, men faldt dog altid i rødt. Stammen paa Starhult er temmelig ensidig udviklet i Retning af Malfekvæg og vistnok mere, end de fleste Ayrshirebesætninger i Skaane, i det mindste mere end de, jeg saa. Køerne skulde efter Opgivende have en Gjennemsnitsvægt af 800 Pund og vare for største Delen sintbyggede med velformede Rryds og temmelig magre Laar. Ligeledes vare Yorene mere fremtrædende og større, medens Spejlet dog ogsaa her var noget varierende, men dog i Reglen vel udviklet. De to fra Skotland indførte Køer vare noget dybere og bredere i Kroppen end almindelig blandt de andre Køer af Besætningen. Naar undtages enkelte Dyr, der viste et større Anlæg til Rjødudvikling, var Starhultstammen, der nu tæller omtrent to Hundrede Køer, meget god.

Tallet af Kalve, som aarlig tillægges paa Starhult, er meget stort. Da jeg var der, stod der paa Stalden 30 Tyre- og 40 Kviekalve. Om ogsaa Hensigten hermed tildeels er at komplettere Besætningen, som efterhaanden skal bringes op til 330 Køer, saa er det dog navnlig kun Kviekalvene, som benyttes hertil. Det store Tal Tyrekalve vidner derimod om den Anseelse, som Starhultstammen har vidst at forstaffe sig, idet der trindt omkring hentes Tyre herfra, og at skjonne efter det Tal, der aarlig sælges, og de Priser, der opnaaes, er Indtagten herved meget betydelig. Kalvene faa fød Mælk i 3 à 4 Uger og siden skummet Mælk med Tillæg af Grut, Rinkage og Hø. I Reglen holdes de inde den første Sommer eller tages tidlig ind om Efteraaret.

Deres Udseende vidnede i det Hele taget om et fortrinligt Hold, og ligeledes vare Aaringskalvene og Kvierne særdeles smukke. Kvierne kælve som toaarige og holdes om Vinteren ved lidt Hø, lidt Koer samt omkring ved 2 Pd. Kraftfoder daglig. Køerne fodres ikke stærkt. Sidste Vinter fik de 2 Gange Hø og før Kælningen 3 Pd. Kraftfoder, efter Kælningen indtil 5 Pd., bestaaende af 1 Pd. Rapskage, 1 Pd. Klid og 2 à 3 Pd. Blandsæd. Kælningen var tidligere falden mere spredt, men søgtes nu henlagt til Juletid, hvilket havde været ledsaget af nogen Overløbning i de senere Aar. Af Kastere er der altid meget faa.

De Opgivelser, jeg modtog angaaende Udbyttet af Besætningen, samlede sammen med et udførligt Regnskab for Aaret 1869, som Hr. Jacobæus har meddelt i „Agl. Landtbr. Academiens Tidsskrift“, og da det maa antages at have Interesse ogsaa for danske Læsere, skal jeg gjengive det i Uddrag og beregnet til dansk Maal og Vægt. 178 Køer have efter Prøvemalkningsbogen givet 828,511 Pd. Mælk eller 4,654 Pd. pr. Ko. Besætningen bestod af 150 Køer af Ayrshirestammen og 28 indkjøbte Køer, hvis Race ikke er angivet. Ayrshirekøerne gave pr. Stk. 4,669 Pd. og de øvrige 4,548 Pd. Mælk. Den i Kjælderen indmaalte Mælk (se nedenfor) udgjorde 809,472 Pd., eller 4,531 Pd. pr. Ko.

De 178 Køer have efter Aldersklasserne givet følgende Mælkeudbytte:

2	Aar gamle	20	Stkr.	malket i	Gjennemsnit	3,200	Pd.	M.
3	—	8	—	—	—	4,507	—	—
4	—	11	—	—	—	4,357*)	—	—
5	—	21	—	—	—	5,075	—	—
6	—	22	—	—	—	4,950	—	—
7	—	36	—	—	—	5,097	—	—
8	—	12	—	—	—	4,907	—	—

*) Fraregnet en Goldko, som kun har givet 2,900 Pd., bliver Gjennemsnittet for de øvrige 10 Stkr. 4500 Pd.

9	Ar	gamle	19	Stkr.	malket	i	Gjennemsnit	4,570	Ɔd.
10	—	—	7	—	—	—	—	4,667	—
11	—	—	6	—	—	—	—	4,185	*)—
12	—	—	12	—	—	—	—	4,860	—
13	—	—	4	—	—	—	—	4,750	—

En saadan Døggjørelse for et enkelt Ar kan vel ikke vise det gjennemsnitlige Forhold i Besætningen mellem Alder og Mælkfyndelse. Den har derimod nogen Betydning i en anden Henseende, idet den nemlig viser en meget ringe Svingning af Mælkfyndelsen i de forskjellige Aldersklasser omkring Middeltallet, 4,654 Ɔd. Koen giver allerede i andet Malkeaar 4,507 Ɔd. Mælk, og det højeste Middelsudbytte, der er naaet i nogen af Klasserne, er 5,097 Ɔd. En saa ringe Svingning vil man vist næppe træffe i yngre Stammer, men kun i saadanne, som ere gennemarbejdede, og hvis Udvikling er om ikke afsluttet saa dog mere jævn og rolig. Og da Besætningen paa Skarhult er en saadan gennemarbejdet Stamme, faaer det nævnte Middelsudbytte maaske en forøget Betydning, idet det kan betragtes som et omtrentligt Udtryk for Ayrshirekvægets Malkeevne. 1873 var Gjennemsnittsudbyttet pr. Ko 4,176 Ɔd. og 1874 var det 4,247 Ɔd. Mælk. Mejeriregnstabet for Skarhult fra $\frac{1}{1}$ — $\frac{31}{12}$ 1869 giver følgende Resultater:

den producerede Mælkemængde . . . 809,472 Ɔd.

deraf forbrugt som sød Mælk og

Fløde 32,419 —

altsaa anvendt til Smørlavning 777,053 Ɔd. M.

og til Ostlavning er der brugt 696,654 — —

deraf er der produceret 25,696 Ɔd. Smør (114,6 Tdr.) og 26,921 Ɔd. mager Ost. Til 1 Ɔd. Smør er altsaa brugt 30,24 og til 1 Ɔd. Ost 25,4 Ɔd. Mælk, hvilket beregnet til pCt. giver 3,31 pCt. Smør og 3,57 pCt. Ost.

*, 4 af de 6 Køer vare Goldkøer.

Indtægter:

5,399 Kannor fød Mælk godtgjort med 25 Ø. pr. Kanna *). . .	Kr.	1,349,75
2120 d. Ød. fød Mælk, hvoraf tillavet 170 Ød. fød Øst à c. 58 Øre pr. Ød. . . .	—	100
254 ¹ / ₄ Kannor Fløde til Hushd. à 1,50 Kr. **)	—	381,52
20,814 Kannor skumm. Mælk à 12 Øre ***)	—	2,487,68
25,696 Ød. Smør à c. 98,3 Øre pr. Ød. .	—	25,394,4
26,921 Ød. Øst à c. 20,6 Øre pr. Ød. .	—	4,362,25
		<hr/>
	Kr.	32,625,34
13,838 Ød. Flæsk à c. 29,2 Øre pr. Ød.	—	4,052
92 Stfr. Kalve til Slagt à 5 Kr. pr. Stf.	—	460
		<hr/>
Salt Indtægt.	Kr.	38,587,31

Udgifter:

Løn til Mejeripersonale	Kr.	4,160
Smortræ, Salt, Fragt m. m.	—	1,581,36
Brande	—	150
6 pCt. Rente af 24,480 Kr. (Værdien af 144 Køer à 170 Kr. pr. Stf.)	—	1,468,80
		<hr/>
	Kr.	7,360,16

*) Om trent 9, Øre pr. dansk Pot, 1 svensk Kanna er c. 2,7 d. Potter.

**) Om trent 56 Øre pr. d Pot.

***) Om trent 4,1 Øre pr. Pot.

	Transport .	Rr.	7,360, ¹⁶
6 pCt. Rente af 4,000			
Rr. (Mejeriinventar)	—	240	
Reparationer	—	215	
			<hr/>
			455
			<hr/>
			7,815, ¹⁶

For Kraftfoder:

3 Tdr. Rug à c. 14, ¹⁶ Rr.	Rr.	42, ⁵⁰	
102 Tdr. Hvede à c.			
17 Rr.	—	1,720	
263 Tdr. Byg à c.			
13, ⁹⁰ Rr.	—	3,552	
406 Tdr. Blandsæd à			
c. 10, ¹⁰ Rr.	—	4,116	
29,205 Pd. Hvedeklid			
à c. 5, ¹ Dre. . . .	—	1,489, ⁵⁰	
27,200 Tdr. Rapskage	—	1,920	
850 Tdr. russisk Rug=			
mel.	—	76, ⁹⁰	
			<hr/>
			12,916, ⁹⁰

Salt Udgift . . Rr. 20,732,⁰⁶

Indtægterne overstige altsaa Udgifterne med 17,855,²⁸ Rr., hvilket svarer til 100,³¹ Rr. pr. Ko.

Efter Ovenstaaende er der opfodret c. 1,077 Pd. Kraftfoder pr. Ko, og Udbyttet pr. Ko. bliver følgende:

Indtægter:

144, ⁵ Pd. Smør . . .	Rr.	142, ⁶⁶	
163, ¹ Pd. Ost . . .	—	25, ⁰⁶	
For solgt og til Hushld.			
brugt Fløde og Mælk	—	9, ^{:2}	
For solgt og brugt			
stum. Mælk	—	13, ⁹⁷	
For Flæsk	—	22, ^{:16}	
For Kalve	—	2, ⁵⁸	
			<hr/>
	Rr.	216, ⁷⁵	

Transport . . . Kr. 216,75

Udgifter:

Driftsudgifter ved Mejeriet, Lønninger, Reparationer m. m. . . .	Kr.	34,30	
6 pCt. Rente af Besætn. og Inventar . . .	—	9,60	
Køens Vinternæring ÷ Hø	—	72,54	
			— 116,44
Overskud . . .	Kr.	100,31	

Af dette Overskud skal derpaa Høet og Sommergræsningen betales. Efter Opgivelsen af det daglige Foder, efter hvilken Høgiften den første Vinter var c. 5 à 6 Pd. og den næste c. 7 à 8 Pd., kan den af hver Ko forterede Hømængde beregnes til at være omtrent 1200 Pd. Sattes Høet til 2 Dre pr. Pd., bliver der altsaa 76 Kroner til Rest af Overskudet til Betaling for Sommergræsningen. Denne bestod af 118 danske Tdr. Land første Mars Kløver, 118 Tdr. Land fjerde Mars Græs og 177 Tdr. Land andet Mars Græs, eller omtrent 2,3 Tdr. Land pr. Ko, hvorpaa der dog tillige er bjærget 100 Læs Hø. Efter Højærgningen bleve Køerne ogsaa slupne ud i Engene.

Kyrshirestammen paa Svenstorp er dannet af Hr. Inspektør Holst, dels ved Indkjøb, dels ved gennemført Krydsning med Tyre fra Skarhult og det stedlige Kvæg, hvilken Fremgangsmaade ogsaa var anvendt siden 1854 paa en nærliggende Gaard Tofta Holm, som tilhører Hr. Holst. Uagtet den gennemførte Krydsning var ført til 4de à 6te Led, havde Hr. Holst dog først nu turdet tillægge en Tyr af egen Avl. Og i Modsætning til Hr. Jacobæus paa Skarhult var han ogsaa bange for Indavl og forment flere Gange at have seet skadelige Følger deraf. Hr. Holst holdt stærkt paa Racerenhed, og Maalet var derfor at tilvejebringe

en ren Stamme, som kunde bestaa hovedsagelig ved eget Tillæg, idet ethvert Indkjøb bragte alt for megen Usikkerhed ind i Avlen. Han yndede en mustelstærk Ko, dyb og bred af Krop og med en løs og blød om just ikke fin Hud. Besætningen paa Svenstorp var i sin Helhed endnu ikke ganske omdannet, idet Tallet maatte stærkt forøges paa Grund af, at Faarene bleve afflaffede. Der var ogsaa ofte en ikke ringe Ulighed selv mellem Slægtninge. Moderen kunde t. Ex. være mere udviklet som Malkeko og Datteren mere som Kjøddyr og ogsaa omvendt. Men der fandtes en mindre Stamme af ret ensartede Dyr og ved Siden deraf forskellige Blandingsgrader samt en Del af Landrace. Ayrshirekøerne vare af Mellemstørrelse og tillige noget sværere end paa Starhult, med en dyb og bred Krop, et velformet lige, bredt og temmelig langt Kryds samt forholdsvis kjødrige Laar. Hals, Hoved, Horn og Ben vare i Reglen fine og letbyggede. Som Stammermærke søgte man at faa Mule og Spidsen af Klove og Horn af en kjødffarvet, voggul Farve.

Kalvene fik fød Mælk i 3 Maaneder, men kun i det Højeste 4 Rander daglig, og dette kun i den første Tid; hvad de behøvede derudover, gaves som stummet Mælk eller Suppe af Vinkagemel, som blandedes med den søde Mælk; senere hen mindskedes af paa fød Mælk. Kvierne fik samme Foder som Køerne før Kælningen (se nedenfor). De kælvede, naar de vare 2½ Aar gamle. Kælningen søgtes henlagt til Juletid. Køerne fik hele Vinteren ½ Skp. Runkelroer daglig samt lidt Hø. Før Kælningen fik de 2½ Pd. Kraftfoder daglig, hvilket Kvantum ikke turde forøges af Hensyn til Kælningssfeberen, som let indfandt sig, naar der gaves 3 à 3½ Pd., før Koen havde kælvet. Efter Kælningen øgedes Kraftfoderet til 5 Pd., og henimod Foraaret steg det igjen til 6 à 7 Pd. Kraftfoderet bestod som oftest af Grut, Klid og Vinkage. Men det kunde ogsaa træffe, at Smørret var lidt oliet om Sommeren, hvorimod dette ikke var bemærket om Vinteren. Paa Toftaholm havde 65 Køer sidste Aar givet

pr. Stk. i Gjennemsnit: 4,417 Pd. Mælk, 144,2 Pd. Smør og en Brutto-Indtægt af 234 Kroner 26 Ore.

Af hollandsk Kvæg saa jeg flere Besætninger omkring ved Malmø og Lund samt paa Dybeck. Denne sidste udmærkede Besætning er allerede bekendt her i Landet og udførlig omtalt i en Afhandling af Ejeren, Hr. Godsejer Wallis, i Tidssk. f. Landøf. 4. R., 2. Bind. Den gamle Besætning paa Dybeck, som grundlagdes i 1824 ved et større Indkjøb fra Friesland, er siden 1863 bleven dels udmønstret, dels gennemkrydsset med en Tyr, „Potter“, tillagt i Groningen og kjøbt paa en Udstilling i Hamborg. Derved er Besætningens Præg forandret en Del, og navnlig ere Køerne blevene noget stærkere, mere kjødsatte og sluttede. Mælkeudbyttet er 4800 til 5300 Pd. Paa flere Gaarde traf jeg Udsætterkøer fra Dybecks gamle Stamme, saaledes blandt Andre paa Helgona-gaard ved Lund hos Hr. Forpagter Warholm, hvis Besætning jeg nedenfor skal omtale nærmere. I Almindelighed var det hollandske Kvæg, jeg saa, over Middelsørrelse med en bred og svær Krop, men tillige ofte høje Lemmer. Det havde oftest den aabne og løse Bygning, med veludviklet Yver, Batter og Spejl, som karakteriserer Mallekøen, sjønt der dog ogsaa fandtes Tyr med stærkt fremtrædende Anlæg til Kjødudvikling. I denne Retning traf jeg det stærkt udviklet ved Sukkerfabriken Sæbyholm ved Landskrona, men her klagede man ogsaa over, at Mælkeudbyttet havde aftaget en Del i de senere Aar. Med sine større Former forbinder det ofte en forholdsvis grovere Knokkelbygning. Og medens Tyrshirekvæget med sin finere Bygning og sine afrundede Former giver Indtryk af et mere nøjsomt Kvæg, der særlig passer der, hvo Fødens bedre Bestaffenhed kan opveje den mindre Mængde, saa synes det hollandske Kvæg derimod at kræve en større Fodermasse, om det saa ogsaa tillige lader sig nøje med en mindre udsøgt Bestaffenhed. I det Hele taget traf jeg det meget forskjellig udviklet i Størrelse og Finhed, ligesom ogsaa Formen varierede en Del, om den end altid var „hollandsk“ i sine Hoved-

træk. I denne Henseende stod det i Modsatning til Ayrshirekvæget. Naar jeg tager saadanne Dyr som det nærmeste Afkom af Thyren „Potter“ paa Dybeck samt en Del nylig indførte Dyr paa andre Gaarde til Udgangspunkt for Betragtning af det hollandske Kvæg, jeg saa, saa vare de fra disse afvigende Dyr mere kantede, Krydsset var smallere, skarpere og mere hængende, ligeledes vare de ofte af mindre Størrelse, saa at de ofte ikke kunde staa Maal med den almindelige jydsk Malkeko. Med Undtagelse af Dybeckstammen traf jeg heller ingen Besætninger, der viste nogen egentlig Ensartethed. Aarsagen til disse Forhold kan tænkes for en Del at ligge i, at de indførte Dyr oprindeligt have været meget forskellige og have medført meget forskellige Anlæg fra deres Hjem. Variationerne vare imidlertid saa store, at de næppe kunde hidledes herfra alene. Men i Sammenhæng med, hvad ovenfor er anført, at det hollandske Kvæg gjør store Fordringer til Foderet, kan man ikke andet end antage, at Tilbagegangen fra de svære kraftige Former maa hidrøre fra, at det staaanske Agerbrug ikke tidligere har kunnet tilfredsstille disse Fordringer, medens det derimod har kunnet tilfredsstille det mere nøjsomme Ayrshirekvæg, saa at dette har kunnet holde sig langt bedre og blive mere ensartet.

Besætningen paa Helgonagaarden var dannet i de senere Aar ved Sammenkjøb dels fra Dybeck og dels fra andre Gaarde og bestod af omtrent 30 Køer samt en Thy, der nedstammede fra „Potter“. Selvfølgelig kunde man ikke her vente større Ensartethed, men det var gennemgaaende smukke Dyr med tydelig udtalt Malkepræg, om ogsaa enkelte, særlig de yngre, vare noget mere mustelfyldige. Hos de ældre saaes mere Spor af Malkevingen, blandt Andet i det noget kantede Kryds, der ofte var lidt hængende. Af disse ældre Køer var en Del fra Dybecks gamle Stamme. Særlig bør ogsaa for denne Besætnings Bedkommende fremhæves den ganske fortrinlige Hud, som Køerne gennemgaaende havde. Den var særdeles løs og blød, ofte ogsaa fin, hvilket fidske

man dog ikke lagde saa stor Vægt paa. Alle Køerne bleve striglede og børstede en Gang daglig, og Hr. Warholm tillagde Hudplejen en saadan Betydning, at han væsentlig af Hensyn til den holdt 1 Karl for hver 15—20 Kreaturer. I Forbigaaende være det sagt, at man overalt i Skaane ved de velholdte Besætninger lægger megen Vægt paa Hudplejen, hvorfor den ogsaa jævnlig høretes fremhævet som et vigtigt Middel til at befordre Kvægets Sundhed og Fremgang. Kalvene faa fød Mælk i 3 Uger og derefter stummet Mælk og Vinføsuppe. Kvierne faa Vinkage, Hø og Roer og kælve 2—2¹/₂ Aar gamle. Køerne fodres paa Stald det meste af Sommeren og fodres da med Grønt, Vikkeblandsfød eller Kløver og faa Halm til Natfoder, saalænge dette høves. Hr. W. mærkede ingen Ulempe ved at fodre med Grønt alene, men Køerne fik dog oftest et Tilskud af Oliefage og Mast. Vinterfodret retter sig efter Mælkeudbyttet, saa at de, der kun malke 5 à 6 Potter, faa et ringe Kraftfoder, medens de, der malke derudover, faa et større fra 6—10 Pbd., t. Ex. 1 Pbd. Vinkage, 1 Pbd. Rapsfage, 4 Pbd. Hvedeklid med Tillæg af et Par Pund Skraa. Desuden gives 40 à 60 Pbd. Sukkeraffald og 1 Skjæppe Mast og lidt Hø. 1867 gave 30 Køer af hele Besætningen, som bestod af 43 Køer, pr. Stk. 5600 Pbd. Mælk. 1872 opnaaedes det samme Resultat med 40 af Besætningens 48 Køer. De 48 Køer gave dog et betydelig mindre Gjennemsnitsudbytte, nemlig omtrent 4980 Pbd. Mælk, og et lignende Udbytte høves ogsaa for de senere Aar. Saa vidt muligt blive alle de Køer, som give under 1000 Kannor eller omtrent 5400 Pund Mælk, udsatte. Værdien af Aarets Kraftfoder og Sommergræsning beløber sig til omtrent 180 Kroner.

Af Besætninger af Herregaardsrace skal jeg omtale nogle enkelte. Paa Klågerup ved Lund, en Gaard paa 1000 Tdr. Pbd. bakkede Zorder, tilhørende Kammerherre Trolle og bestyret af Inspektør Adrian, holdes 140 Mælkekøer, der oprindelig stamme fra Krydsning mellem hollandsk Kvæg og den stedlige

Race. Farven var mørkerød, men der fandtes enkelte sorte og sortbrogede Dyr imellem. Det var svære, noget grove Køer med dyb og bred Krop, smukke Ivere og gode, ret regelmæssige Spejl. Sunden var løs og blød, men temmelig tnf. De bedste Køer kunde naa op til 9000 Pd. Mælk aarlig, men Gjennemsnitsudbyttet var 5400—6000 Pd. For omtrent 10 Aar siden havde man krydset en Del med Durhamtyre, hvilket endnu sporedes hos en Del Dyr i Form og Farve. Men Blandingen var uheldig, det var gennemgaaende grove Dyr med et betydelig mindre Mælkeudbytte, omtrent 4300—4800 Pd. Af den Grund havde man sikret sig en Tyr af den gamle Stamme, som nu skulde anvendes for at faa den fremmede Arv udvist.

Paa Dusbhjholm ved Hør Station traf jeg en mærkelig Besætning paa 104 Køer, tilhørende Hr. Possessionator v. Seth. Dens Oprindelse kjendtes ikke, men den havde været vedligeholdt paa Gaarden ved eget Tillæg idetmindste i dette Aarhundrede. Køerne vare af Middelftørrelse, fine af Bygning med fin Hals og Hoved samt temmelig lange Horn af almindelig Form; Farven var mørkerød. De havde smukke store Patter samt store regelmæssige Spejl. Krydset var af en ejendommelig Form, mindende noget om Korthornets. Det var fladt og temmelig langt samt vandretliggende med noget fremstaaende Hoftehjørner. Det var af god Brede bagtil, men Bredden var dog forholdsvis ringe i Forhold til Længden. Besætningen frembød i det Hele en tør og udpræget Malfektype og var paaafaldende ensartet. Den havde tidligere været holdt temmelig knapt om Vinteren, medens den i de senere Aar blev fodret rigeligere. Koen fik saaledes nu foruden rigelig Hø 22 à 30 Pd. Gulerødder og Runketroer samt før Kælningen 3 Pd. Kraftfoder, efter Kælningen 6 à 8 Pd. Kælvene fik Moderens Mælk i 3 Dage og derefter skummet Mælk, og det iagttoges, at denne altid holdt 36° C. Saa snart Kælven kunde tage tørt Foder, fik den Hø og Grutning. Man foretrak Havregrut for Rinkage, da man antog, at det sidste gav grove Horn. Tidligere lod man Kvierne kælve som

Zaarige, men et Par Forsøg med Kælbning i 3die Aar havde bestemt Ejeren for denne. Opdrættet herved blev ikke slynderlig dyrere, og den Zaarige unge Ko gav det første Aar et meget større Udbytte. Af de Zaarige Kvier havde den bedste sidste Aar givet 3510 Pd. Mælk, den simpleste, en foraarsskælvende, endog kun 1890 Pd., hvorimod de Zaarige havde givet 5900 Pd. og en 4aarig, som var falden paa den bedste Ko, havde endogfaa malket 6480 Pd. i første Aar. 74 ældre Køer havde de forrige Aar malket pr. Stk. 6015 Pd. Mælk, men i det sidste Par Aar var der, for at øge Tallet, indskudt 30 Kvier, deriblandt de fleste som ovennævnt Zaarige, og Gjennemsnitsudbyttet af de 104 Køer var derved sunket til 5119 Pd. Mælk.

Paa Gaarden Asmose, forpagtet af Hr. Ritmester Liedberg, Eriksdal, holdtes en Besætning af 150 Køer. Da Hr. Liedberg modtog Gaarden 1859, bestod Besætningen af 54 Køer, hvoraf en stor Del udfattes i de første Aar, medens der blev indkjøbt 24 „Bønderkøer“; herpaa er Avlen senere fortsat. Af Bønderkøerne var der endnu en gammel svær mørkerød Ko med fortrinlige Malketegn tilbage. Denne Ko havde i en Række af Aar malket aarlig 8 à 9000 Pd. Mælk, og efter den var der faldet 7 Tyrefalve, hvoraf de fleste vare blevne benyttede. Ikke desto mindre var dog Korthornsformen kjendelig fremtrædende, ligesom ogsaa Farven var gennemgaaende skimlet og rødbrøget. Det var i det Hele taget meget svære Køer med fortrinlig Hud og store Øvre og Patter, medens Spejlene vare noget varierende. Købene fik Moderens Mælk i 3 Dage og derefter lunket skummet Mælk med Tillæg af Hø og lidt Grutning. Til den skummede Mælk fattedes et Aftog af Encbærkviste, hvilket man antog styrkede Fordøjelsen. Tidlig om Foraaret fattedes de ud i et Bænge ved Gaarden med Bustads og rindende Vand, og hvor der tillige var et Skur til Læ. Her gif de saa til hen paa Efteraaret; Mælken fik de i et fælles Trug. Købene saa trivelige og velholdte ud, man søgte navnlig at holde dem sundt og tillige

at holde Udviklingen noget tilbage, for at de ikke skulde blive for grove. Om Vinteren fik de derfor væsentlig kun Hø og Halm, selv den Vinter, de stod med Kalb, fik de kun et ringe Tilskud af Grutning. Køer som Kvier fik hele Vinteren 3 Ginter Hø daglig, omtrent 15—18 Pbd. Før Kælningen fik Køerne ingen Grut, og Goldkøerne fik ingen Køer. Efter Kælningen fik de $\frac{4}{3}$ Skp. Køer samt 4 à 5 Pbd. Kraftfoder. Om Sommeren staldfodres med Grønkløver eller Græs samt et Par Pbd. Kraftfoder. I den varme Tid om Sommeren sloges Køerne løs paa Græs om Natten, medens de fra midt i September ombendt gif ude om Dagen og toges ind om Natten. Om Aftenen fik de da tillige et Foder Kløver eller Græs paa Stald.

De 150 Køer havde sidste Aar malket i Gjennemsnit 1061,5 Kannor eller omtrent 5730 Pbd. Mælk. Mælken folgtes til Mælkerisforpagteren for 20 Ore pr. Kanna eller c. 3,7 Ore pr. Pbd., og hver Ko gav altsaa herefter en Bruttoindtægt af 212 Kroner. Hver Ko har omtrent foræret 1016 Pbd. Kraftfoder samt 16,6 Tdr. Rodfrugt, halvt Kartofler halvt Køer, og, regnes Høet til 15 Pbd. daglig i 200 Dage, tillige 3000 Pbd. Hø. Værdien af Kraftfoder og Køer beløber sig efter de officielle Opgivelser til 120 Kr. pr. Ko. Til Betaling for Hø og Græsning samt Røgtning m. m. bliver der altsaa en Rest af 110 Kr.

Af Anglerbesætninger har jeg kun truffet tre i Staane. Af hvad der ovenfor er anført angaaende det Forbillede, hvorefter den staaenst Landmand søger sine Malkekøer, er det let forstaaeligt, at Køen fra Angel med sin spinkle Bygning og kantede Krop ikke har fristet ham til større Indkjøb. Hr. Ritmester Liedberg havde paa Gaarden Eriksdal en lille Besætning af denne Race. De vare indkjøbte fra Angel som drægtige Kvier for 4 Aar siden. Disse Køer vare i udmærket Stand og forholdsvis jævne. 20 af dem havde sidste Aar malket 4876 Pbd. Mælk pr. Stk. En anden Anglerbesætning, jeg saa, var i mindre god Stand, men var maaste ogsaa den

mindre gode Rest af en Besætning, hvoraf Halvdelen var flyttet til en anden Gaard. Den tredje Besætning af Anglerkvæg saa jeg hos Hr. Godsejer Lüders, Bjergbolund, omtrent 2 Mil Nord for Helsingborg. Det var en fortrinlig holdt Besætning, som for Størstedelen stammede fra Cordseltze paa Falster. Køerne havde alle et rent Mælkepræg, men vare forøvrigt ikke over Middelførrelse. Hr. Lüders havde i de senere Aar særlig arbejdet paa at bibringe Stammen en større Kraft og Modstandsevne uden dog at opgive Mælkeudbyttet. De yngre Køer vare derfor ogsaa nok saa kraftige som flere af de ældre Stamkøer. De sidste Aars Kvier viste en lille Afvigning i Hovedets Form fra den almindelige Anglerthype, idet Hovedet var lidt kortere og Underansigtet ligesom noget bredere. Vinterfødringen var her betydelig kraftigere end paa de fleste ovenfor omtalte Besætninger. Kvierne fik saaledes 2 à 4 Pbd. Kraftfoder om Dagen pr. Stk. Køerne fik 2 à 4 Pbd. Kraftfoder før Kælningen og indtil 8 à 9 Pbd. foruden et Par Sivter Hø efter Kælningen.

Dette er det Væsentligste, jeg havde Lejlighed til at iagttage paa min Rejse i Skaane, som paa Grund af mine Forretninger andetsteds ikke kunde strækkes saa vidt, som jeg ellers havde ønsket; men er det end ikke nogen udtømmende Skildring af Skaanes i flere Retninger interessant og lærerige Kvægbestand jeg her har kunnet meddele, troer jeg dog, at de vigtigste og ejendommeligste Træk af denne ere blevne berørte i ovenstaaende Blade.
